

Gospodarski List.

Gasilo c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje : Ernest Klavžar.

„Gospodarski List“ izhaja kot priloga „Soče“ dvakrat na mesec in sicer vsak drugi petek. Udje c. kr. kmetijskega društva in naročniki „Soče“ dobivajo list brezplačno; drugače pa stane list na leto 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa vodstvu deželne kmetijske šole v Gorici. — Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 20.

V Gorici, 28. Oktobra 1887.

Leto VII.

Varstvo poljščine in varstvo divjačine.

Državi je gotovo veliko več na tem, da se razvija kmetijstvo v vseh svojih strokah, nego da se pospešuje lov; kajti kmetijstvo je brez dvoma glavni steber državnemu posloplju, poglavitni vir življenja prebivalstvu, poglavitni vir dohodkov državnim blagajnicam; lov pa je le v zabavo imoviti gospodi, mnogokrat nevaren tistim, ki se strastno ž njim bavijo in celó škodljiv kmetijstvu povsod, koder prevaguje skrb za varstvo divjačine nad skrbjo za varstvo poljskega blaga.

Zato pa odmenjajo vse države neprimerno več skrb kmetijstvu nego lovu in tudi pri nas je postavodajstvo v vsakem oziru obilniše in previdniše v svojej paznosti nad kmetijskim posestvom, nego v svojih določbah za prospeh lova; da celó v tistih postavah, ktere vrejajo lovsko pravo ter pod varstvo devajo divjačino, je preskrbljeno za to, da se lov ne more razvijati v škodo kmetijstvu.

Lovska postava od 7. marcija 1849 daje posamičnim zemljiščnim posestnikom pravico do odškodbe za vse po divjačini in po lovu prizadete škode. Poškodovanec sme tako odškodbo zahtevati od lastnika oziroma zakupnika dotičnega lova. Politiške oblasti pa so po cesarskem ukazu od 1. decembra 1858 poklicane, da preiščejo naznanjene škode in razsodijo, ali in za koliko so opravičene zahteve poškodovanih posestnikov. O teh odšodbah so še dandanes merodajne določbe lovskega patenta od 28. februarja 1786. Najvažniša določba tega patenta (§. 15.) se glasi: „Vse škode po divjadi, naj se dogode v cesarskih ali zasebnih lovih, v kvar poljščini, vinogradom, ali sadnemu drevju, morajo se podložnikom po meri prizadete škode takoj povrniti; zato se morajo vsa takošna poškodovanja gosposki naznanjati o času, ko so še vidna in je še lahko o njih soditi. Dosledno se mora vsaka naznanjena škoda, naj se je dogodila na ujvah, na travnikih, v vinogradih ali v gozdih, nemudoma preceniti. V to poklicani zapriseženi cenivci imajo presoditi, koliko bi

znašala škoda o času žetve, trgatve ali sploh pospravljanja pridelkov; tudi na to se imajo ozirati, ali bo imelo poškodovanje neugodne nasledke za naslednja leta. Če po dognani cenitvi toča ali kaka druga vremenska nezgoda zadene po divjadi poškodovani pridelok, ne vpliva to prav nič na dolžnost lovskega lastnika ali zakupnika do povračila škode, mariveč mora on pri vsem tem plačati popolno škodo, kakor je bila cenjena. Odlični pravoslovec Lienbacher pravi v svoji knjigi „Oeffentliche Sicherheit, Jahrgang V,“ str. 55, da je državno ministerstvo v svojih razsodbah o posameznih slučajih izrazilo načelo, da se imajo povračati vse škode po divjadi brez razločka, naj jih je prizadela kakoršna koli divjad kateri si bodi stvari.

To načelo pa se ne vjema prav z lovsko postavo od 28. februarja 1786, na katero se opirajo nektare ministerstvene razsodbe iz noveje dobe. Po teh ima vsakdo pravico ubijati lisice, kakor tudi druge škodljive roparice; in dosledno ne more biti lastnik ali zakupnik lova odgovoren za škodo, prizadeto po takej zveri; saj ima zemljiščni posestnik pravico, sam odvracati tako škodo.

To je vse prav in dobro; a drugo vprašanje je pa, kako naj posestnik odvraca tako škodo? Lovskega in posebno strelnega orodja ne sme nihče nositi brez posebnega dovoljenja polit. gosposke, in tudi kdor ima tako dovoljenje, ne sme s puško po poljih, vinogradih, gozdih itd. hoditi, koder bi hotel; če ga zasačijo zvun poti ali steze, zapade kazni. Tudi zanjke, pasti ali skopce nastavljati je strogo prepovedano. Tako prepoved določuje tudi §. 2. deželne postave veljavne za pokneženo grofijo Goriško in Gradiščansko od dne 15. julija 1879 zastran varstva divjačine. Po tem takem streljati ne, v skopce loviti tudi ne! Ne ostane družega, nego da se z vilami ali s kolom oboroži posestnik, kateri hoče pokončati lisico ali drugo zver, ktera obiskuje s požrešnim namenom njegovo čredo, njegov kurnik, ulnjak, vinograd; da enako oboroži svoje hlapce in delavce ter budi in straži cele noči, da obvaruje

svoje kmetijsko blago sovražnih zverskih napadov. O posestnikih, kateri bi tako varovali svoje posestvo, bi se pač v popolnem pomenu besedi uresničil rek: „Vigilantibus jura“.

Sicer pa je v interesu lastnikov in zakupnikov lova, da sami kolikor mogoče strebijo svoje lovske okraje takih obče škodljivih zveri, kakoršni so volkovi, lisice, divje mačke itd., kajti, kder se vgnjezdijo ti požeruhi, tam ni obstanka zajcem, srnam, niti ne jerebom in drugim lovskim kosmatim in krlitlim živalin.

Tu naj še posebe omenimo *jazbeca*. Ie li ta „čemerikavi puščavec“, kakor ga imenuje nepozabljivi naš Erjavce v svoji prelepi knjigi „Domače in tuje živali v podobah“, lovska divjad, ali spada med one škodljive roparice, o katerih določuje lovska postava od leta 1786, da se po njih prizadeta škoda ne povračuje zemljiščnim posestnikom?

Čujmo, kako piše o njem naš pisatelj: „Ker je top in bedast, zraven tudi precej počasen in neukreten, zato mu se redko posreči, da bi si ujel kako boljo pečenko; zato se, akoravno je grabljiva in mesojedna zver, vendar največ preživi s sadjem in korenstvom. Po gozdu pobita gobe, lesnike, želod, bukvice in gabrice, koplje vsakoršno korenje, pozoblje pa tudi črve, ogerce, polže, mlade ptice in jajca iz pritalnih gnjezd. Lovi si miši, slepce, kače in tudi strupene gade, neboječ se njihovega strupa. Rad zahaja na obdelana polja, posebno v koruzo, dokler je še mehka in mlečnata; ako ni koruze, dober je tudi krompir, repa in korenje. Največo škodo dela pa po vinogradih, ker je zaljubljen v sladko grozdje, s tace pripogiblje trte in klesti z njih sladki sad. Jazbec pije tudi mnogo vode, lovci celo pripovedajo, da se žejen jazbec, ako pride do vode, tako naloka, da počí.“

„Jazbečevo meso ima nek zopern duh po zemlji, kterege pa izgubi, ako se meso zakoplje 24 ur v zemljo in se potem še položi v tekočo vodo. Tako meso je neki prav okusno, po nekterih krajih ga radi jedó. Iz jazbečeve trdne in nepremočne kože delajo lovske torbe, z njimi obijajo škrinje, naši vozniki jih pa radi konjem obešajo na komate. Dlaka se podela v krtače, omela in malarske čopiče. Največ je pa vredna mast, ki se po lekarnicah dobro plačuje; lovci tudi radi mažejo z njo črevlje, usnje in jermenje; z njo po zimi svetijo, ker lepo in čisto gori.“

Iz tega popisa, kateri je gotovo zajet iz zanesljivega, strokovnjaškega vira, vidimo, da je jazbec kmetijstvu v mnogem oziru škodljiva žival, na drugi strani pa da ima znamenito vrednost v kupčiji in da se torej lov na jazbeca dobro spleča.

Zato ga nekatere dežele v svojih postavah zastran varstva divjačine popolnoma prezirajo, druge pa, kakor Moravska, zgornje Avstrijska so mu odločile celo varstvene dobe, v katerih ga nikdo ne sme ni loviti, ni ubijati.

Visoko c. kr. ministerstvo za notranje zadeve pa je rže z dvema razsodbama proglasilo, da se

ima po jazbecu prizadeta poljska škoda zemljiščnim posestnikom povračati. V teh razsodbah se je ono oziralo na to, da se imajo po § 3. lovskega patenta od leta 1786 pripuščati od lovskega prava nezavisnemu preganjanju samo obče nevarne in sploh preškodljive zveri, med ktere se pa more jazbec po svojej naravi tem manj vštovati, ker je zanj v nekterih deželah celo postavno določena varstvena doba. (Razsodba od 27. febr. 1877 št. 861 „Zeitschrift für Verwaltung Jahrgang X.“ št. 18 str. 72 in razsodba od 18. junija 1878 št. 7638 Z. f. V. Jahrg. XI. št. 36 str. 142).

To bodi našim zemljiščnim posestnikom v dobrohotni poduk, da si bodo znali pomagati, kedar jim bo divjad škodo delala na njihovem posestvu.

E. Klavžar.

Ubogi tički!

Uže dolgo let nismo videli v Gorici toliko tičev, živih in mrtvih, prodajati kakor letos. Po vseh trgih in ulicah, posebno pa na Travniku in na Starem trgu jih vsak dan ponujajo na stotine živih, najbolj priljubljenih domačih pevcev, kakor črnoglavke, penice, tašce, senice, ščinkovce lisce, čizke, kaline, škorce, krivokljune ali krumpeže in dr. Zagačeni v tesnih kletkah, preskrbljeni z revno hrano čakajo tu, da se jih usmilijo meščani ter za par novcev odvedejo — v suženjstvo. Slišali smo, da je včasih s to kupčijo združena tudi prav kruta hudobija. Nekteri tičarji nekda — da več razprodajo — stisnejo, posebno nježne čizke, v rokah tako, da jim polomijo koščice. Kupec ne zapazi koj tega, a uže drugi dan vglada doma, da je uboga živalica klaverna, da se jej krog vratu in po životu dviga perjice, da polega in če ne prej — tretje jutro najde mrtvo v kletki. Taki grozoviteži zaslužijo pač ostre kazni!

Pa tudi mrtvih tičev prodajajo cele vence na trgih in še več jih raznašajo po hišah; med temi posebno mnogo ščinkovcev in senic. Vse to se godi v Gorici čisto javno in neovirano, kakor bi ne veljala za naše mesto deželna postava od 30. aprila 1870 št. 37 zastran varstva kmetijstvu koristnih tičev.

Po tej postavi se smejo nektera izmed navedenih tičjih plemen le *izjemno* z dovoljenjem danim za eno leto od politične okrajne gosposke in proti plačilu takse 10 gold. loviti in moriti. Pri tem privoljenji se ima, kakor govori postava, natanjko preudariti, ali kaže tičji lov z ozirom na kmetijske razmere dopustiti.

V prilogi C iste postave omenjeni tiči, med kterimi so tudi *senice* in *ščinkovci*, se ne smejo mrtvi nikoli prodajati brez ozira na to, ali so bili v dopuščenem ali prepovedanem času vjeti.

Na Goriškem tožijo kmetovalci prav pogostoma, da jim gosenice golé sadno drevje, da pakončujejo

vrtnino in poljščino. Letos so nekda v nekterih krajih skoro uničile repo. Tudi hrošči (kebri) delajo včasih veliko škodo.

Znano je pa, da se posebno senica skazuje koristno v tem, da rada stikuje za metuljevimi jajci, iz katerih se izlegajo gosenice. Rajniki grof. Erjavec nepozabnega spomina pripoveduje v svoji knjigi o domačih in tujih živalih to-le: „Grof Kazimir *Vođicki* piše: Leta 1848 so snedle gosenice listje na mojem drevju do dobrega tako, da je bilo popolnoma golo. Ieseni sem videl milijone s kosmato odejo pokritih jajčkov viseti po vejah in deblih. Mnogo delavcev sem najel, da bi jih obirali, pa kmalo sem previdel, da človeške roke ne morejo odpraviti te nadloge in že sem mislil, da se mi bodo posušila najlepša drevesa. Ko je nastopila zima, prileteli so vsak dan celi tropi senic in šmarnic. Pomladi je delalo 10 parov gnjezda na vrtu, prihodnje leto je bilo že malo gosenic in leta 1850 so ti mali pernatih vrtnarji že tako očistili drevje, da je celo poletje ostalo lepo zeleno.“ — Tudi ščinkovci so jako marljivi pokončevalci mrčesa, saj je znano, da starci pitajo mladiče s samim mrčesom, z gosenicami in drugimi mrgolinci.

Zato je žalostno, da se, bodi v golo zabavo, ali pa tudi za to neusmiljeno pokončujejo te dobrotne tice, da si zbirčna gospoda in drugi sladkosnedeži včasih oskrbé dobro slinico. Kmetijstvo pa, katero mora vse rediti — borega kmeta in imovito gospodo, naj trpi škodo. To je tičarjem deveta briga, kar bi pa ne smelo biti županstvom in tistim gosposkam, ktere so poklicane, da zvršujejo postavo.

E. Kl.

Gospodarske novice.

Tolminski kmetijski odsek, h kateremu pripadajo tudi društveniki Kanalskega in Cerkljanskega okraja, imel je dne 16. t. m. sejo v Tolminu pod predsedništvom načelnika g. Ignacija Kovačiča. Zbranih je bilo 23 udov, kateri so najprej volili dva zastopnika v društveni glavni odbor. Izvoljena sta soglasno č. g. *Filip Kramar* župnik Dornberški in g. *Ernest Klavžar* uradnik dež. odbora v Gorici.

Ker se je gosp. *Ignacij Kovačič* odpovedal načelništvu priporočevaje, da naj si odsek izvoli mlajšo in spretnejšo moč, trebalo je nove volitve. Zbor je enoglasno potrdil g. *Kovačič-a* kot odsekovnega načelnika.

Nadalje je zbor sprejel naslednje predloge:

Glavni društveni odbor naj upliva na to, da se razdelé šolskim vrtom Tolminskega okraja brezplačno cepiči le tacihi žlahtnih vrst jabolk in hrušk, ktere spozna on sposobne za zemljišča po Tolminskem in kojih sadje se bode lahko tudi v kupčijo spravljalo.

Gledé na to, da je sviloreja v Tolminskem okraju močno razširjena, naj deluje glavni odbor na

to, da se napravi tudi tu ena ali dve opozorovalnici svilodnega semena, da si bodo mogli svilorejci sami dobro seme izrežati, kar bi bilo veliko ceneje, kakor je to sedaj, ko morajo vkupavati seme od tujcev, ali je vsprejemati v izrejo, dostikrat v svojo lastno škodo brez garancije, da je seme preiskano, ali je dobro ali ne.

Glavni odbor naj preskrbi, da se izroči kacemu posestniku na Tolminskem Amerikanski oves, da ga oseje za poskušnjo, kakor sti baje to preskrbeli c. kr. kmetijski družbi Kranjska in Štirska. In ako se ta oves na Tolminskem dobro obnese, naj preskrbi odbor, da pridejo posestniki lahko in po ceni do semena.

Te želje je g. načelnik sporočil glavnemu odboru.

Kmetijski odsek Červinjanski je vsled pomnoženega števila svojih udov izvolil še enega zastopnika v glavni odbor našega društva in ta je g. *Alfonz Gortani* kmetovalec v Škodovaki.

Osebnosti. — Gosp. *Ivan Bolle* ravnatelj c. kr. poskuševališča za svilorejo in vinarstvo v Gorici in podpredsednik našega c. kr. kmetijskega društva je po Najvišem sklepu z dne 14. septembra t. l. povzdignjen v VI. dostojanstveni razred.

Nj. ekse. gospod kupčijski minister je po predlogu kmetijskih društev Tržaškega in Goriškega imenoval gg. *Josipa Burgstaller-ja* pl. Bidischini v Trstu in Mih. Trevisan-a v Tržiči kot zastopnika istih društev v državnem železničnem svetu za prihodnja tri leta.

Deželne kmetijske šole slov. oddelek je v preteklem tednu sklenil svoje šolsko leto. S početka je bilo vpisanih 13 učencev in sicer 8 rednih z deželnimi štipendiji in 5 izrednih. Med letom so šolo zapustili trije učenci, tako da jih je ostalo koncem dveletnega tečaja samo 10. Od teh jih je prejelo absolutorij 7, eden je izostal, dva ostaneta pa še eno leto v šoli.

Do zdaj se je oglasilo za prihodnje dvoletje 12 mladenčev, a še je čas prošnje podati, ker se novo šolsko leto začne še le 14. novembra. Neuséčne vesti, ktere se v novejem času razglašajo o šoli, naj nikogar ne plašijo; slav. deželni odbor bo gotovo z največo skrbnostjo stvari tako vravnal, kakor treba v korist deželi in učeči se mladini.

Italijanski oddelek sklene danes z navadnim izpitom dveletni tečaj 1885-1887; ponaša se z večim številom učencev od slovenskega in ravnatelj se izrazuje prav pohvalno o njih.

Naša reva pred drž. zborom. — Drž. poslanec Egon knez Hohenlohe je pretek. pondeljek podal v poslanski zbornici naslednji predlog: Gledé na to, da se ni letos v Goriško-Gradiščanski deželi nič pridelalo in da se je vsled tega bati draginje in lakote, predlagamo podpisani, naj sklene vis. zbor: C. kr.

vlada naj preskrbi, česar treba, da pride v okom bedi preteči vsled slabe letine.

Po predlogu poslanca kneza Hohenlohe, dovolila se je nujna obravnava in v naslednji seji je zbornica izročila predlog budgetnemu odseku v nadaljno razpravo.

Kos in škorec sta pomiloščena. — V pretekli sesiji je sprejel naš deželni zbor predlog g. poslanca A. Kocijančič-a, da se imajo kosi in škorce preložiti iz priloge C v prilogo B deželne postave od 30. aprila 1870 zastran varstva kmetijstvu koristnih tičev. Vis. dež. zbor je namreč spoznal, da sta omenjena tiča kmetijstvu brže škodljiva, kakor koristna in zato ju je hotel potisniti v vrsto tistih, katerim daje postava manj varstva nego onim naštetim v prilogi C. — Kdor hoče zvon varstvene dobe loviti in ubijati tiče zapopadene v prilogi B, mora imeti dovoljenje od politiške gosposke in plačati za eno leto 10 gld. takse, za vse druge pa zadostuje županstveno dovoljenje in taksa dveh goldinarjev.

Kos in škorec sta bila torej po dež. zboru obsojena med prve, nad njima je visel Damoklejev meč. V nagibih se je povdarjalo, da je kos sladkorej, da mu posebno diši rano grozdje, da tudi drugemu sadju ne prizanaša in da v svojej požrešnosti ne spoštuje paragrafov postave zastran varstva poljskega blaga. Kaj enacega se je v greh štelo tudi škorce, kateri je nekda poseben prijatelj črešnjam.

Visoka vlada pa je zaslišala zvedence, preden je sklenila, ali se ima obsodba potrditi ali ne. Zvedenec, potovalni učitelj Volpi, je izrekel, da spadati obe tičji plemeni med mrčesožrce in da se imati torej prištevati koristnim ticam; da je škoda, katero prizadevati sadju, čisto neznatna v primeri s kristijo, katero prouzročujeta s pokončevanjem mrčesa, vsaj pokonča vsaka tica toliko gosenic in družega škodljivega mrčesa na dan, kolikor tehta sama.

Na podlagi tega strokovnjaškega zagovora je visoka vlada oba zatoženca priporočila cesarskej milosti in z najvišim sklepom od dne 30. septembra t. l. jima je milost dovoljena.

Mednarodno živinozdravniško nadzorništvo. — Tržaško kmet. društvo je podalo vis. c. kr. kmet. ministerstvu prošnjo, naj bi za to skrbelo, da se ustanovi na Avstrijsko-Italijanski meji mednarodno živino-zdravniško nadzorstvo, katero bi o času kužnih živinskih bolezni vse to naglo in točno preskrbovalo, česar treba v zdravstvenem, kmetijskem in kupčijskem interesu. Tudi naše kmet. društvo je povabljeno, da pristopi tej prošnji.

O vinskej letini in drugih pridelkih v Istri. — Izv. dop. iz Pazina 28 septembra. — V mojem dopisu z dne 25. julija t. l. razpravljal sem nekoliko o stanju vinske trte tukajšnjega

okraja ter povdarjal, da so bile vremenske nezgode uzrok, da se je pridelek počel zmanjševati. Isto moram i zdaj potrditi, ker je bilo danes tukaj, jutri drugje čuti: toča nas je obiskala in mnogo škode je napravila. Dolga, čez dva meseca trajajoča suša zakrivila je, da se ni moglo grozdje popolnoma razvijati: samo dve majhni rosi ste padli mej tem časom, kateri pa niste nič zdali. Najhuje pa je toča zadela nekatere občine prošli teden in to tako, da ni ostalo družega, kakor lotiti se trgatve, katero so v teku osmih dni končali. Seveda jih je deževno vreme vedno več ali manj zadrževalo. Kar se pridelka tiče, mora se po vseh nezgodah priznati in veseliti se, da je v obče vendar dobra letina; nekoliko slabēja od lanske. Zraven ima Porečki okraj prav dobro letino, ker ga niso razne vremenske nezgode, izvzemši malenkosti, obiskovale.

Tudi gledé poljskih pridelkov ne stoji tukajšni kmetovalec na slabem; kljubu velike in dolgotrajne suše pridelalo se je precej žita, turščice i krompirja; v nižinah dovolj, na višinah zopet manje, po kakšnih mestih malo ali nič, ker je suša rastlinam mnogo več škodovala, nego po nižavah in v vlažnih zemljah.

Isto takò je s kapusom; i njemu je suša dovolj škodovala, da ni mogel lepih glav napraviti.

Oziraje se na pridelek sadja mora se pritrditi posebno glede češpelj, da so izvrstno obrodile, če tudi se sadonosno drevje malo ali bolje rečeno nič ne oskrbuje, ampak kar je prišlo, oziroma obrodilo, prišlo je od narave same, brez vsakega oskrbovanja in požlahtnovanja.

K—r Rifensberski.

Znamenja poljskih čuvajev. — Ker je v lanski sesiji sklenena postava zastran osebnega zaznamovanja za varstvo deželne kulture postavljenih in zaprišenih čuvajev zadobila cesarsko potrdbo, določila je c. kr. namestnija z ukazom od 24. avgusta t. l. št. 11722 sledeče službeno znamenje;

Ono obstoji iz 8 $\frac{1}{2}$ centimetrov širokega ročnega pasa; srednji horizontalni 6 $\frac{1}{2}$ centimetrov široki plaz je rujave, zgornji in spodnji plaz po 1 centimeter širine sive barve. Na ročnem pasu nahaja se cesarski dvoglavi orel iz svetlorumene tombakove kovine, noseč v sredini deželni grb, in do polovice višine z hrastovim vencem iz enake kovine obdan. Ročni pas se ima na levem nadkomolcem vrh gornje obleke z orlom na zvonaj in malo naprej nositi.

Uredništvo se prav uljudno in nujno priporoča vsem prijateljem kmetijstva in zlasti omikanim kmetovalcem za obilno duševno podporo — za uspešno sodelovanje.